

# Ópium? Orvosság?

VISSZHANG - LXII. évfolyam, 50. szám, 2018. december 14.

„A lélekvandorlás ötlete például semmivel sem észszerűbb, mint a materializmusé, de – ahogy a nihilista köztársaság egyik legékeesszólóbb kritikusa, Tocqueville mondja – »a polgárokat kevésbé fenyegeti az elvadás, ha azt hiszik, hogy a lelkük átmegy egy disznó testébe, mintha azt, hogy nincs lelkük«” – írja Salamon János *Pragmatica Religio* című remek cikkében (ÉS, 2018/48., november 30.). Itt megbicsaklik a jeles szerző gondolatmenete, mert az észszerűség próbájának akar alávetni két olyan gondolatot, elvet, amelyek közül az egyik, a lélekvandorlás a láthatatlan tartomány része. A materializmus – felkínálva magát a matematika és a fizika, e két kegyetlen „észszerűség-vizsgáló” elemzésének – már régen elbukott. Amikor Engels az *Anti-Dühring*ben leírja, hogy a világ egysége anyagiságában van, már közismertek voltak Maxwell egyenletei; a fizikusok már akkor tudták, hogy a puszta matéria kevés lesz a világ leírásához. A modern fizika szerint az anyag az ősrobbanás után egy ideig nem is létezett, és az entrópia növekedésével, valamint a protonok és a neutronok felbomlásával el is tűnhet a világból. Egyes elméletek szerint az anyag csak az ember sajátos világérzékelése a kauzalitással egyetemben, amely a kvantumvilágban – Neumann János szavaival az igazi törvények világában – nem is értelmezhető. Ami biztos: az „anyag” nem az egyetlen szubsztancia, és fogalmunk sincs, hogy a „világnak” van-e egysége. A fizikai kölcsönhatások egységes rendszerbe foglalására tett kísérletek kudarcra pedig arra utal, hogy ilyen nem is létezik. A lélekvandorlással más a helyzet. Nincs módszer sem a verifikálására, sem a falszifikálására, és a misztikusok érzékelései sem igazolják vagy cáfolják az „elmélet” helyességét, hiszen ők maguk állítják, hogy tapasztalataik emberi logikával felfoghatatlanok. A materializmus cáfolható, a lélekvandorlás nem. A materializmus nem igazolható, a lélekvandorlás talán egyszer az lesz. Ugyanúgy, ahogy a parúzia sem cáfolható, de ha Krisztus második eljövetele bekövetkezik, az „elmélet” *mindenki* által plauzibilis módon igazolttá válik. Paradox módon a materializmus cáfolatának mélyebb megértése csak kevesek számára adatik meg, mert a modern matematika és a fizika a nagy többség számára „láthatatlan tartomány”. Még két apróság: Tocqueville szerintem a halhatatlan lélekről írta, amit írt. A lélek, vagy inkább a tudat mint objektiváció a materialista és az ateista felfogás szerint is létezik. Érdekes módon a buddhizmus ateistákat is befogad, és jól elirányít az élet dolgaiban, miközben hosszú története során vagy kilencezer istenséget alkotott, amelyek univerzális vagy regionális tisztelete nyomatékosan ajánlott. A vulgár-materialista formációk is befogadták a hívőket; gondoljunk csak Rákosi Mátyás elvtársra, sok-sok gyermek keresztapjára. És az univerzális és lokális szentekre nekik is szükségük volt: Lenintől Sztahanovon és Guszev őrnagyon át a présüzem függetlenített párttitkáráig, a nyilasok ellen harcoló Nagy elvtársig igen hosszú a sor. A *Pragmatica Religio* pártján van Marx is, amikor azt írja: a vallás a nép ópiuma. Az ő dialektikus gondolkodásmódja alapján kizárt, hogy a vallást méregnek vagy gyilkos kábítószernek tartotta volna. Sokkal inkább gyógyszerre, fájdalomkat csillapító orvosságra, vigasztaló csodaszerre gondolhatott, amely szakszerű adagolás esetén segítheti a társadalom működését. Nincs róla statisztika, de nem hiszem, hogy nagy különbség lenne egy materializmusban „hívő”, egy szkeptikus ateista vagy egy keresztény, zsidó vagy muzulmán ember társadalmi teljesítménye közt, legyen a foglalkozása akár zeneszerző, fizikus, kovács, birkapásztor vagy akár kőfaragó és balett-táncos. Lelketlen disznó is akad épp elég, és ezen univerzális módon még a vallás sem segíthet.